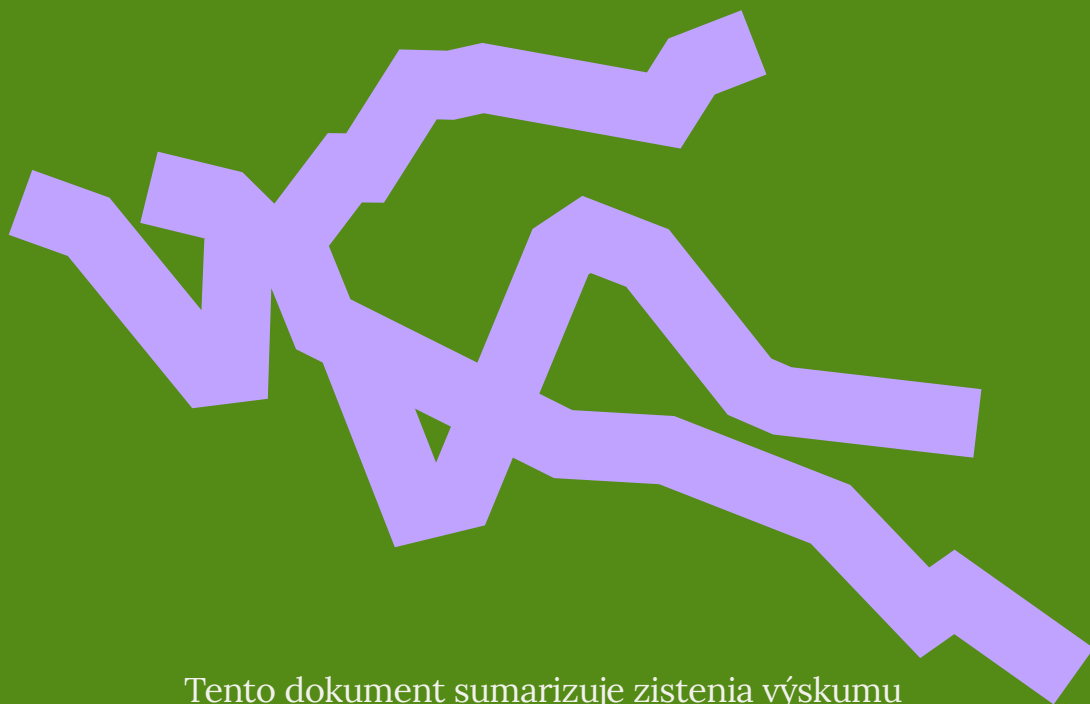

Umenie pre
duševné zdravie:

Potenciál predpisovania umenia na Slovensku

Manažérske zhrnutie

Tento dokument sumarizuje zistenia výskumu
**Umenie pre duševné zdravie: Potenciál pred-
pisovania umenia na Slovensku**, ktorý sa zameriava
na skúsenosti s pôsobením kultúry a umenia v oblasti
duševného zdravia a možnosti ich systematického rozvoja
prostredníctvom formálneho odporúčania – predpisovania
umenia. Cieľom výskumu je stimulovať diskusiu o vzťahu
duševného zdravia a kultúry v slovenskom prostredí,
pričom skúma konkrétne možnosti pre inovatívnu
medzisektorovú spoluprácu prostredníctvom modelu
predpisovania umenia. Podrobné zistenia a odporúčania
sú dostupné v plnom znení výskumu.

Duševné zdravie na Slovensku

- ! Duševné poruchy sú tretou najvýraznejšou zdravotnou záťažou.
- ! Starostlivosť o psychické zdravie je dnes zle dostupná.
- ! Duševné poruchy väčšinou vznikajú vplyvom viacerých prepojených faktorov a významný účinok na duševné zdravie tak môžu mať aj verejné politiky.
- ! **Je nevyhnutné zvýšiť dostupnosť liečby duševného zdravia, systémovo investovať do jeho prevencie a podpory a rozvíjať medzisektorovú spoluprácu v tejto oblasti.**

Účinok umenia na zdravie

- ◈ Kultúra podporuje fyzické a psychické zdravie a **ovplyvňuje sociálne determinanty zdravia**. Podľa WHO každý z komponentov umeleckej aktivity môže spustiť reakciu spojenú so zdravotným výsledkom.
- ◈ Ľudia, ktorí sa zapájajú do kultúrnych a umeleckých aktivít, reportujú **lepšie duševné zdravie a kvalitu života**, vyššiu spokojnosť a schopnosť zvládať každodenné ťažkosti. Pociťujú menej depresie, úzkosti a nedostatku zmysluplnosti života.
- ◈ **Účinok na psychiku je úzko prepojený s telesným zdravím** a jednotlivé kultúrne aktivity prinášajú viacnásobné zdravotné benefity.
- ◈ **Kultúra zohráva významnú úlohu v prevencii, čím znižuje náklady na zdravotnú starostlivosť.**
- ◈ Umelecké a kultúrne aktivity využívané ako zdravotné intervencie zastrešuje pojem *Arts & Health*. **Od bežnej umeleckej tvorby sa líšia cieľom**, ktorým je v týchto prípadoch zlepšenie pociťovaného wellbeingu.

Ako funguje predpisovanie umenia

Umenie a kultúra môžu byť ako zdravotné intervencie využívané pasívne (sledovanie predstavenia, návšteva kultúrnej inštitúcie, inštalácia diel do zdravotníckeho zariadenia) alebo aktívne (priama participácia na umeleckej aktivite). Najčastejšie ide o rôzne participatívne tvorivé formy a predpisovanie umenia.

Predpisovanie umenia (*arts on prescription*) je súčasťou tzv. sociálneho predpisovania (*social prescribing*). Tento celostný prístup **vychádza z poznatkov o sociálnych faktoroch, ktoré ovplyvňujú zdravie** vrátane stravy, vzdelania, zamestnania, bývania či prístupu ku kultúre a prírode.

Sociálne predpisovanie a predpisovanie umenia sa využívajú **v prevencii a liečbe ochorení**, pričom túto **metódu odporúča aj WHO**.

Pacient*ka **na základe predpisu od ošetrojúcej všeobecnej lekárky, psychiatra či sociálneho pracovníka** môže využiť jednorazovú alebo pravidelnú aktivitu z oblasti kultúry. Návštevy múzea či umeleckého predstavenia, hodiny tanca, spevu či výtvarnej tvorby vďaka predpisu získa bezplatne.

Predpisovanie umenia zefektívňuje zdravotnú a sociálnu starostlivosť, pričom znižuje záťaž na zdravotný systém a vedie k úsporám nákladov.

Umožňuje čerpať benefity z kultúrnej participácie širokej cieľovej skupine a **má pozitívny dopad na nerovný prístup k zdravotnej starostlivosti aj samotnej kultúre**.

Zahraničná prax predpisovania umenia

- Formálne rozpoznané sociálne predpisovanie **prevažuje v krajinách s vyšším stredným príjmom.** V Spojenom kráľovstve je už od 90. rokov súčasťou Národnej zdravotnej služby, pilotné projekty predpisovania umenia dnes realizuje napríklad aj Poľsko či Rakúsko.
- Predpisovanie umenia sa realizuje aj v konkrétnych regiónoch, mestách či špecifických lokalitách. **Programy zastrešujú ministerstvá, samosprávy, neziskové organizácie a iné inštitúcie.** Predpisy môže vydávať zdravotnícky personál, zamestnanectvo sociálnych služieb, úradov práce či komunitných organizácií.
- Predpisovanie umenia je **financované verejnými, grantovými alebo filantropickými zdrojmi,** vrátane verejnoprávných umeleckých fondov.
- Efektívnosť predpisovania umenia predpokladá zohľadnenie individuálnej situácie a preferencií používateľstva služby pri nastavovaní predpisovaných aktivít, stabilné financovanie, dobrú medzisektorovú spoluprácu a kompetentný personál.

Kultúra a duševné zdravie: Východiská na Slovensku

- V rámci kultúrnych aktivít **v oblasti duševného zdravia sa na Slovensku realizujú iniciatívy na individuálnej báze** (návštevy predstavení, inštitúcií, tvorivé dielne a pod.) a arteterapia. Metóda predpisovania umenia sa formálne zatiaľ nevyužíva.
- Kultúrni aktéri majú záujem pôsobiť v oblasti duševného zdravia,** no konštatujú potrebu zvýšenia kompetencií, odborného tréningu či supervízie.
- Kultúrne politiky na národnej úrovni, VÚC a miest zatiaľ aktívne nepracujú s témou duševného zdravia, ale **kultúru vnímajú najmä v kontexte kvality života a inklúzie.**

V zdravotnej starostlivosti prevláda biomedicínsky prístup, **malé povedomie o širšom kontexte zdravia** a patientskych potrebách nad rámec dodania lieku.

Implementáciu predpisovania umenia komplikuje **neprepojenosť zdravotného, sociálneho a kultúrneho sektora**, aj VÚC a miest.

Predpoklady implementácie predpisovania umenia na Slovensku

V slovenskom prostredí je **nevyhnutná všeobecná osвета o vzťahu umenia a duševného zdravia** a šírenie povedomia o predpisovaní umenia ako legitímnej metóde v oblasti zdravia.

Na implementáciu predpisovania umenia je potrebné hlbšie **skúmanie konkrétnych legislatívnych a administratívnych podmienok** realizácie.

Adresnosť programu si vyžaduje **dobré poznanie potrieb cieľovej skupiny** a jej preferencií vo vzťahu k predpisovaným aktivitám.

Potrebné je taktiež rozvíjanie a **zvyšovanie kompetencií kultúrneho sektora** pri práci s témou duševného zdravia.

Aktuálna nízka miera medzisektorovej spolupráce predpokladá úvodné **financovanie na projektovej báze** prostredníctvom medzinárodných grantov.

Slovenské možnosti na čerpanie benefitov z predpisovania umenia najlepšie overí **pilotný projekt** s jasne stanovenými parametrami.

Umenie pre
duševné zdravie:

Potenciál predpisovania umenia na Slovensku

Michaela Kučová
mi.kucova@gmail.com

2024

↓ Celý výskum na stiahnutie ↓

Realizáciu výskumu podporil
z verejných zdrojov formou štipendia
Fond na podporu umenia.